

Suvremeni demografski procesi kao uvjetnica (ne)održivosti mirovinskoga sustava Republike Hrvatske

Monika Balijska¹

Poznavanje demografskih pokazatelja i trendova pri analizi, reformi i planiranju svih javnih sustava čija održivost ovisi o dobnom sastavu stanovništva od izričitoga je značaja, stoga je cilj rada, zaključno s rezultatima posljednjega popisa stanovništva 2021. godine, utvrditi kretanja relevantnih demografskih pokazatelja i njima uvjetovano stanje hrvatskoga mirovinskog sustava. Analitički su postupci u radu pokazali kako demografski trendovi i pokazatelji Hrvatske već desetljećima uvjetuju neizvjesnu održivost svih javnih sustava zemlje koji ovise o dobnoj strukturi stanovništva, a rezultati popisa 2021. godine potvrdili su sve negativnosti suvremenih demografskih procesa koje su nagoviještali pokazatelji prirodnoga i prostornoga kretanja stanovništva Hrvatske u posljednjem međupopisnom razdoblju. Analizom utvrđeni sve manji obujam priljeva mladih naraštaja u radnu dob i sve veći obujam odljeva stanovništva iz radne dobi upućuju kako je održivost mirovinskoga sustava Hrvatske izrazito upitna. Neodrživost sustava temeljenog na međugeneracijskoj solidarnosti potvrđuje stopa ovisnosti, odnosno omjer broja korisnika mirovina i broja osiguranika, koji je 1980. godine iznosio 1:4,04, dok se 2021. godine smanjio na 1:1,28. Nastavkom negativnih pokazatelja prirodnoga i prostornoga kretanja stanovništva Hrvatske, uz izostanak mjera populacijske politike koje bi dosadašnje trendove usporile i promijenile, starenje stanovništva i u narednim će desetljećima nepovoljno utjecati na stopu ovisnosti, financijsko stanje i održivost mirovinskoga sustava.

---

1 Dr. sc. Monika Balijska, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljništvo, Borongajska cesta 83d, Zagreb, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: mbalijsa@hrstud.hr

Ključne riječi: demografsko starenje, Republika Hrvatska, mirovinski sustav, održivost, stopa ovisnosti.

1. Uvod

Dugogodišnji prirodni pad i intenzivno iseljavanje stanovništva u najaktivnijoj radnoj i reproduktivnoj dobi nakon ulaska Hrvatske u EU 1. srpnja 2013. godine već su i prije objave rezultata popisa stanovništva 2021. godine nagoviještali značajno smanjenje broja stanovnika i nepovoljnosti u dobnoj strukturi stanovništva Hrvatske. Objavom rezultata posljednjega popisa utvrđeno je kako osim smanjenja ukupnoga broja stanovnika za oko 400.000, stanovništvo Hrvatske obilježava i nikad nepovoljniji dobni sastav, odnosno proces intenzivnoga demografskoga starenja. Proces starenja stanovništva praćen je totalnom stopom fertiliteta ispod razine potrebne za jednostavnu reprodukciju stanovništva te rastom očekivanoga trajanja života, koji uvjetuju iz godine u godinu sve manji obujam priljeva mladih naraštaja u radnu dob i istovremeno sve veći obujam stanovništva u postradnoj dobi. S obzirom na to kako se mirovinski sustav Hrvatske temelji na međugeneracijskoj solidarnosti, odnosno *PAYGO* (*pay-as-you-go*) sustavu, u uvjetima porasta nacionalnih izdataka za mirovine upravo zbog starenja stanovništva, nailazi na velike izazove (Puljiz, 2011), a njegova održivost postaje izrazito upitna.

Sukladno važnosti razmatranja stanja i odrednica održivosti mirovinskoga sustava; demografskim starenjem Republike Hrvatske, reformama mirovinskoga sustava, uzrocima poteškoća u mirovinskom sustavu i sl. predmetom istraživanja u svojim se radovima dosad bavilo više autora (Milinković, 1994; Wertheimer-Baletić, 1999, 2004; Puljiz, 2001, 2007, 2011; Bejaković, 2002, 2019; Živić, 2003; Vuković, 2005; Jurković, 2010; Nejašmić i Toskić, 2012; Nestić i Tomić, 2012; Herceg i dr., 2019; Samodol. 2020 itd.), no nepovoljni rezultati posljednjega popisa stanovništva te izrazito negativni pokazatelji prirodnoga i prostornoga kretanja stanovništva u posljednjem međupopisnom razdoblju upućuju na nužnost analize suvremenih demografskih procesa kao uvjetnica (ne)održivosti mirovinskoga sustava Republike Hrvatske, zaključno s rezultatima Popisa 2021. godine.

S obzirom na dugo očekivane rezultate posljednjega popisa stanovništva i važnost poznavanja demografskih kretanja pri planiranju svih javnih sustava

čija održivost ovisi o stanovništvu i njegovom dobnom sastavu, cilj je rada, zaključno s rezultatima popisa stanovništva 2021. godine, utvrditi kretanja relevantnih demografskih pokazatelja i njima uvjetovano stanje mirovinskoga sustava Hrvatske; jer je razmatranje povijesti mirovinskoga sustava Hrvatske pokazalo kako su upravo razlozi fiskalne i demografske prirode bili prekretnica pri provedbi i pokretač mirovinske reforme (Samodol, 2020).

Uzimajući u obzir cilj istraživanja, metodološki pristup usmjeren je na analizu podataka i publikacija Državnoga zavoda za statistiku, Hrvatskoga zavoda za mirovinsko osiguranje i Eurostata; sintezu relevantne literature; opće metode poput deskripcije i komparacije; kvantitativne te grafičke metode. Tijek argumentacije u radu slijedi logičnu strukturu istraživanja. Nakon kraćega pregleda povijesnoga razvoja i objašnjenja pojma, podjele i funkcije hrvatskoga mirovinskog sustava: u prvom dijelu, u drugom su dijelu rada analizirani relevantni demografski pokazatelji Hrvatske u posljednjih nekoliko desetljeća (zaključno s rezultatima popisa 2021. godine), koji uvjetuju stanje mirovinskoga sustava analizirano u posljednjem poglavlju.

2. Mirovinski sustav Republike Hrvatske: pojam, podjela i funkcija

Prvo mirovinsko osiguranje temeljeno na doprinosima radnika/poslodavaca, mirovinskim fondovima i tripartitnom sustavu upravljanja uvedeno je u Njemačkoj 1889. godine, odakle se proširilo i na druge zemlje, a krajem 19. i početkom 20. stoljeća u svojim je početnim oblicima dospjelo i u hrvatska područja (Jelčić, 1988 prema Puljiz, 2007). Nakon Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj je na snazi mirovinski sustav međunarodne solidarnosti koji aktivne osiguranike obvezuje na plaćanje doprinosa kojima se financiraju mirovine aktualnih umirovljenika, dok je krajem socijalističkoga razdoblja utemeljeno prvo kapitalizacijom financirano i dobrovoljno „Royal mirovinsko osiguranje“ (Puljiz, 2007; Velculescuova, 2011 prema Bežovan, 2019).

Krajem 1990-ih mirovinski sustavi zemalja srednje i istočne Europe zbog starenja stanovništva i nasljedstva *PAYGO* (*pay-as-you-go*) sustava iz socijalističkoga razdoblja te zbog povećanja broja umirovljenika i smanjenja boja osiguranika postali su upitne održivosti (Jurković, 2010; Dujmović, 2011; Velculescuova, 2011 prema Bežovan, 2019) i potvrdili nužnost mirovinske reforme. Donošenjem Zakona o mirovinskom osiguranju krajem 90-ih godina prošloga

stoljeća Hrvatska je započela s provođenjem reforme mirovinskoga osiguranja kojom je podignuta starosna dob za odlazak u mirovinu, produljeno razdoblje obračuna mirovine, pooštreni kriteriji za dobivanje invalidske mirovine, izmijenjena mirovinska formula (NN, 102/1998) i uvedeno trodijelno mirovinsko osiguranje. Hrvatska je tako prešla s mirovinskoga sustava temeljenoga na načelu međugeneracijske solidarnosti na trodijelni mirovinski, odnosno kapitalizirani sustav, temeljen na individualnim računima budućih umirovljenika. Sustav mirovinskoga osiguranja u Hrvatskoj danas čine obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti (I. stup, 15% bruto plaće svakoga osiguranika), obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (II. stup, 5% bruto plaće svakoga osiguranika) i dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje (III. stup; Potočnjak, 2000; Dujmović, 2011; Vukorepa, 2015; Samodol, 2020).

Višegodišnje reformiranje mirovinskoga sustava događalo se sukladno promjenama fiskalnih uvjeta te demografskim i gospodarskim trendovima. Hrvatska i Bugarska pritom su jedne od rijetkih zemlja članica Unije koje su pokrenule mirovinsku reformu prema modelu Svjetske banke, odnosno nisu ukinule drugi stup prebacivanjem imovine u prvi i smanjivale stopu doprinosa iz bruto plaće u drugi stup (Rismondo, 2010; Samodol, 2020). Iako je Hrvatska u posljednjem desetljeću provodila izmjene i dopune Zakona o mirovinskom osiguranju suština reforme iz 2002. godine nije promijenjena (Samodol, 2020).

Danas je mirovinsko osiguranje temelj funkcionalne održivosti suvremene države (Puljiz, 2007), izrazito važan sustav socijalne sigurnosti (Puljiz, 2001; Vuković, 2005) te podrazumijeva „skup pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje od rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja“ (Puljiz, 2007, 164). Sastoji se od nekolicine podsustava koji mogu biti javni/privatni, obvezni/dobrovoljni, definiranih davanja/definiranih doprinosa, univerzalni ili utemeljeni na osiguranju zaposlenih. Najvažnija je funkcija mirovinskoga sustava pojedincima i njihovim obiteljima poslužiti kao mehanizam raspodjele potrošnje tijekom cijeloga života, osobito nakon razdoblja zaposlenosti, prilikom invaliditeta ili gubitka hranitelja te predstavljaju „važan oblik individualne i nacionalne štednje“ (Puljiz, 2007, 164).

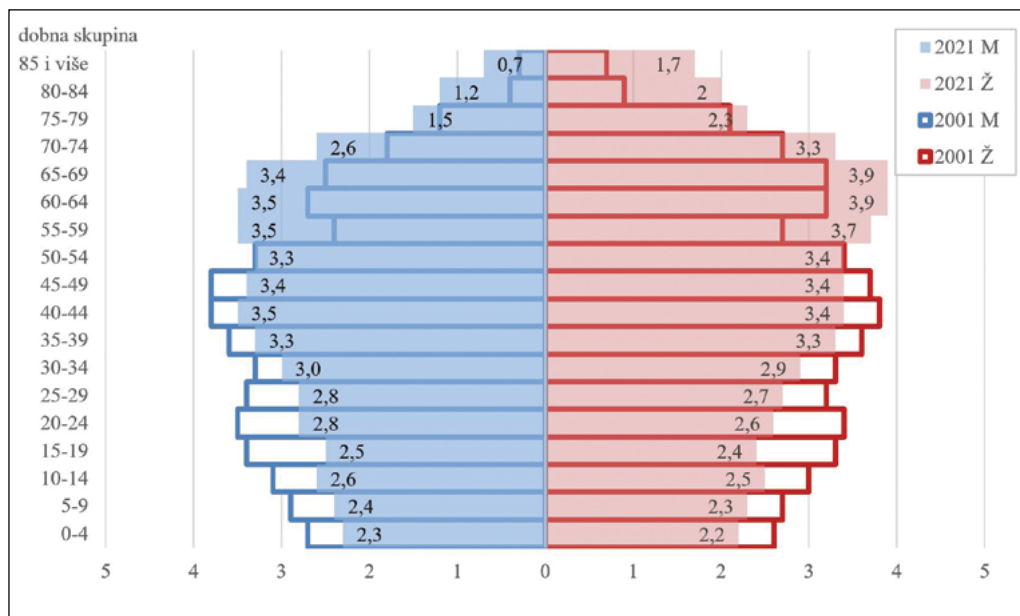
3. Demografske uvjetnice stanja mirovinskoga sustava Republike Hrvatske

Pri razmatranju povijesti hrvatskoga mirovinskog sustava pokazalo se kako su upravo razlozi fiskalne i demografske prirode bili prekretnica pri provedbi mirovinske reforme (Samodol, 2020). Mirovinskom sustavu Hrvatske čija održivost ovisi o stanovništvu i njegovim strukturama pritom ne podilazi jedno od već dugogodišnjih obilježja demografske slike Hrvatske: starenje stanovništva, praćeno negativnim pokazateljima prirodnoga kretanja stanovništva i porastom očekivanoga životnog vijeka. Spomenuta kretanja uvjetuju stanje u kojem je nesrazmjer među brojem stanovnika koji odlaze u mirovinu sve veći, dok je broj onih koji ulaze u radni kontingent sve manji. Sustavi mirovinskog osiguranja u uvjetima porasta javnih izdataka za mirovine stoga zbog starenja stanovništva nailaze na velike izazove (Puljiz, 2011). Trenutni pokazatelji i buduće stanje mirovinskih sustava razvijenih zemalja svijeta uvjetovani su prošlim, trenutnim i budućim demografskim procesima, pokazateljima i trendovima. Među najvažnijim su demografskim uvjetnicama stanja mirovinskoga sustava starenje stanovništva („starenje odozgo“, *greying*), odnosno produljenje očekivanoga trajanja života, i smanjene stope demografske reprodukcije, odnosno nizak fertilitet („starenje odozdo“, *dejuvenilizacija*) (Puljiz, 2011), čija će se kretanja u posljednjim međupopisnim razdobljima razmotriti u nastavku. Mirovinskom sustavu u posljednjem desetljeću pritom ne podilazi ni odlazak u starosnu mirovinu poslijeratnih „baby boom“ generacija (Puljiz, 2011).

3.1. Dobno-spolni sastav stanovništva Republike Hrvatske 2001. – 2021.

Dobno-spolni sastav stanovništva Hrvatske 2001. i 2021. godine prikazan je na Slici 1. i upozorava na jedan od najvažnijih demografskih problema hrvatske sadašnjice: smanjivanje udjela mladoga i povećanje udjela staroga stanovništva u ukupnom stanovništvu Hrvatske. Prema rezultatima popisa 2021. mladih u starosti 0 – 19 godina bilo je 19,1%, zreloga stanovništva u dobi 20 – 59 godina 50,9%, dok je stanovništva staroga 60 i više godina bilo 29,9%. Prema podatcima popisa 2021. godine najviše je stanovništva bilo u dobnim skupinama 55 – 59, 60 – 64 i 65 – 69 godina, ukupno 21,9%, odnosno 846.961. Najmanje je stanovništva, s obzirom na očekivani životni vijek, bilo u dobnim skupinama iznad 75 godina, dok je vrlo nepovoljan udio stanovnika

Hrvatske vidljiv u dobnoj skupini 0 – 4 godine: tek 175.535 djece, odnosno 4,5% ukupnoga stanovništva Hrvatske (sl. 1).

Sl. 1. Grafički prikaz dobno-spolnog sastava stanovništva Republike Hrvatske prema petogodišnjim skupinama 2001. i 2021. godine, u %.

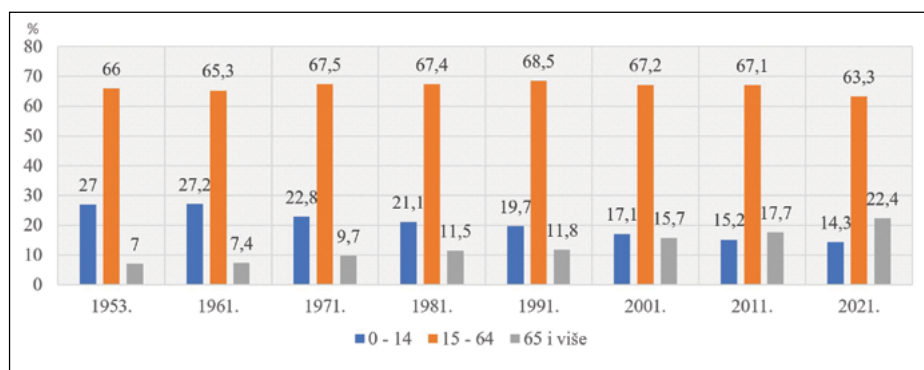
Izvor: DZS 2003, 2022

Usporedno s podacima popisa provedenoga 2001. godine, Slika 1. jasno upozorava na to kako se u posljednjih dvadeset godina udio stanovništva od najmlađe dobne skupine pa do skupine starosti 45 – 49 godina znatno smanjio. Udio stanovništva u dobi od 50 do 54 godine ostao je 2021. na gotovo jednakoj razini kao i 2001. godine, dok se udio stanovništva u svim petogodišnjim dobnim skupinama iznad 55 godina vidljivo povećao. Usporedimo li pritom podatke o dobnom sastavu stanovništva prema petogodišnjim skupinama 1991. i 2021., razlike među udjelima stanovništva još su izraženije (DZS, 1994, 2022). Uz dobni, najčešće se razmatra i spolni sastav stanovništva, koji upućuje na to kako su stanovništvo Hrvatske, prema posljednjim podacima DZS-a (2022) na dan 31. kolovoza 2021. godine činile žene, s relativnim udjelom od 51,8%, i muškarci s udjelom od 48,2%.

3.2. Starenje stanovništva Republike Hrvatske

Starenje stanovništva ili demografsko starenje, obilježeno povećanjem udjela stanovništva staroga 60 i više, odnosno 65 i više godina, jedna je od temeljnih uvjetnica stanja hrvatskoga mirovinskog sustava (Herceg i dr. 2019; Milinković, 1994; Živić, 2003). Spomenuti je proces započeo početkom 1960-ih kada je prema popisu 1961. u ukupnom stanovništvu Hrvatske 11,8% stanovništva bilo u dobi od 60 i više godina. Sljedeći je popis 1971., osim povećanja udjela staroga stanovništva, upozorio na smanjenje udjela mladih od 0 do 14 godina, čime je proces demografskoga starenja stanovništva Hrvatske dodatno potvrđen. Podatci idućih popisnih razdoblja potvrdili su kako se proces starenja stanovništva Hrvatske nastavio kao „dio procesa demografske tranzicije u njegovoj središnjoj i kasnoj podetapi, a posebice dolazi do izražaja u posttranzicijskoj etapi“ (Nejašmić i Toskić, 2013, 92).

Intenzivno starenje stanovništva Hrvatske jasno je vidljivo usporedbom podataka posljednjih nekoliko popisa o udjelu stanovništva starosti 0 – 19, 20 – 59 i 60 i više godina u ukupnom stanovništvu Hrvatske. Udio stanovništva u dobi 0 – 19 godina u posljednjih se trideset godina smanjio s 26,2%, prema podacima popisa 1991., na 19,1%, prema prvim rezultatima popisa 2021. godine. Udio stanovništva staroga 60 i više godina u istom se razdoblju povećao s 17,5% 1991. na 29,9% 2021. godine. Veći udio staroga (24,1%) od udjela mladoga stanovništva (20,9%) u ukupnom broju stanovnika Hrvatske prvi je put zabilježen popisom 2011. godine, dok su prvi rezultati popisa 2021. upozorili na najnepovoljniji odnos udjela mladoga i staroga stanovništva, odnosno udio starih 60 i

Sl. 2. Stanovništvo Republike Hrvatske prema velikim dobnim skupinama 1953. – 2021. godine, u %.

Izvor: DZS 2013, 2022.

više godina (29,9%) za gotovo deset postotnih bodova veći od udjela mladoga stanovništva (19,1%). Posljednjih se trideset godina udio mladoga stanovništva smanjio za 7,1 postotnih bodova, dok se udio staroga stanovništva istovremeno povećao za ukupno 12,2 postotna boda. Udio zreloga stanovništva Hrvatske posljednjih trideset godina prosječno iznosi 53,8%, a prema podacima popisa 2021., u odnosu na 2011. godinu kada je udio zreloga stanovništva bio 55,0%, smanjio se za 4,1 postotni bod (DZS, 1994, 2013, 2022).

S obzirom na to kako su nositelji održivosti mirovinskoga sustava temeljenoga na generacijskoj solidarnosti obvezno osigurane sve radno aktivne osobe u radnom odnosu i osobe koje obavljaju samostalnu ili profesionalnu djelatnost, potrebno je razmotriti kretanja udjela stanovništva u radnoj dobi u ukupnom stanovništvu zemlje, odnosno sastav stanovništva prema dobnim skupinama 0 – 14, 15 – 64 i 65 i više godina. Podatci posljednjeg popisa (DZS, 2022) o udjelima stanovništva u predradnoj, radnoj i postradnoj dobi pokazuju kako je 2021. u Hrvatskoj bilo 552.416 (14,3%) stanovništva u dobi 0 – 14 godina, koje tek treba ući u radni sustav, i 869.239 (22,4%) stanovništva u dobi 65 i više godina, koje je gotovo u potpunosti prešlo iz radnoga u kontingent „uzdržavanoga“ stanovništva. Slika 2. pritom nam pokazuje kako „korijeni“ trendova porasta udjela stanovništva staroga 65 i više godina te pada udjela stanovništva u dobi 0 – 14 godina sežu još u sredinu prošloga stoljeća. Istovremeno, u razdoblju 1991. – 2021. zabilježeno je i smanjenje udjela stanovništva u radnoj dobi, odnosno stanovništva starosti 15 – 64 godine, ponajprije kao rezultat nepovoljnoga prirodnog kretanja stanovništva Hrvatske, ali i intenzivnoga iseljavanja stanovništva u radnoj dobi, posebice nakon ulaska Hrvatske u EU (DZS, 2022a, 2022b). Sukladno spomenutim udjelima stanovništva u dobi 0 – 14, 15 – 64 i 65 i više godina, nepovoljan je i koeficijent dobne ovisnosti staračkoga stanovništva (omjer staroga stanovništva i stanovništva radne dobi) koji prema najnovijim rezultatima popisa 2021. iznosi 35,5, dok je primjerice 1991. godine iznosio 17,2 (DZS, 1994, 2022).

Među relevantnim analitičkim pokazateljima procesa demografskoga starenja izdvojiti možemo i prosječnu starost stanovništva koja je prema posljednjim procjenama DZS-a (2021) u 2020. godini iznosila 43,8 godina. Usporedno s podacima popisa 1991., kada je prosječna starost bila 37,1 godinu, u posljednjih trideset godina prosječna se starost stanovništva Hrvatske povećala za oko šest godina (Tab. 1.). Spomenuti porast neminovno je posljedica porasta očeki-

vanoga trajanja života, ali i starenja stanovništva uvjetovanog dugogodišnjim, nepovoljnim pokazateljima prirodnoga i prostornoga kretanja stanovništva Hrvatske.

Tab. 1. Prosječna starost, indeks starenja i fertilni kontingent stanovništva Republike Hrvatske u odabranim godinama.

Godina	Prosječna starost			Indeks starenja (%)			Fertilni kontingent (15 – 49 godina, %)
	Ukupno	Muškarci	Žene	Ukupno	Muškarci	Žene	
1991.	37,1	35,4	38,7	66,7	50,8	83,3	46,6
2001.	39,3	37,5	41,0	90,7	71,6	110,8	46,9
2011.	41,8	40,0	43,5	115,7	92,9	139,7	43,8
2020.	43,8	42,0	45,5	149,3	124,1	176,0	40,8

Izvor: DZS, 2021.

Osim prosječne starosti stanovništva, razmjere demografskoga starenja potvrđuje i indeks starenja, odnosno postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 19 godina. Indeks starenja stanovništva Hrvatske prema posljednjim je procjenama DZS-a (2021) u 2020. godini iznosio 149,3%, pritom, indeks starenja veći od 40% potvrđuje kako je stanovništvo zahvatio proces starenja. Prema podacima DZS-a indeks starenja u posljednjih se trideset godina povećao s 66,7% 1991. na 149,3% 2020. godine (Tab. 1.).

3.3. Totalna stopa fertiliteta i očekivano trajanje života stanovništva Republike Hrvatske

Osim smanjenja udjela radnoga kontingenta, nepovoljnu demografsku sliku Hrvatske potvrđuje i smanjenje fertilnoga kontingenta, odnosno relativnoga udjela žena u starosti 15 – 49 godina, koji se posljednjih trideset godina smanjio za gotovo šest postotnih bodova, s 46,6% 1991. na 40,8% 2020. godine (Tab. 1.), ali i smanjene stope demografske reprodukcije, odnosno nizak fertilitet, koji je jedna od uvjetnica starenja stanovništva, a time i neodrživosti mirovinskog sustava. Totalna stopa fertiliteta, odnosno prosječan broj živorođene djece koji bi rodila jedna žena u svom fertilnom razdoblju još je 1968. godine smanjen ispod 2,1 djeteta prema ženi u fertilnom razdoblju, odnosno ispod razine potrebne za jednostavnu reprodukciju stanovništva u smislu generacijskoga

obnavljanja (Wertheimer-Baletić, 2004), a posljednjih se godina kreće u nepovoljnom rasponu od 1,3 do 1,5 (DZS, 2018, 2021, 2022a).

Važan pokazatelj koji omogućuje planiranje i procjenu održivosti mirovinskog sustava je i očekivano trajanje života (Puljiz, 2011), odnosno broj očekivanih godina koje će građani doživjeti nakon uobičajene dobne granice umirovljenja. Očekivano trajanje života pritom je u izrazito pozitivnoj korelaciji sa stupnjem društveno-gospodarskoga razvoja, odnosno, redovito je dulje u razvijenim zemljama, nego u zemljama u razvoju, ponajviše zbog visoke razine zdravstvene zaštite i kulture života te visoke razine životnoga standarda (Wertheimer-Baletić, 1999). Iako je u Hrvatskoj trenutno uobičajena dobna granica umirovljenja 65 godina (NN 115/2018), broj godina koji će hrvatski umirovljenici, s obzirom na očekivano trajanje života (76,8 godina 2021.; Eurostat, 2022) i podatke o prosječnoj dobi korisnika koji su pravo na mirovinu prvi put ostvarili u prosincu 2021. godine (63 godine za starosnu mirovinu, 54 godine za invalidsku i 63 godine za obiteljsku mirovinu; HZMO, 2022c), primati mirovinu je između 13 i 22 godine.

Očekivano će se trajanje života prema procjenama Eurostata do 2050. godine u državama članicama Europske unije pritom produžiti za nekoliko godina (Eurostat, 2020), slijedeći trend povećanja u posljednjih 60 godina za otprilike je dvije godine tijekom svakoga desetljeća, uz izuzetak pojedinih godina poput 2020., kada je u čak 23 članice EU došlo do smanjenja očekivanoga trajanja života (Eurostat, 2022a). S obzirom na to kako su viša stopa mortaliteta i njome uvjetovano smanjenje očekivanoga životnog vijeka ponajprije rezultat većega broja umrlih oboljelih od COVID-19, isto nužno ne podrazumijeva kraći životni vijek mladih generacija u budućnosti, ponajprije jer je riječ o privremenom čimbeniku.

4. Osnovni pokazatelji stanja mirovinskoga sustava Republike Hrvatske

Opravdanje za provođenje mirovinske reforme u Hrvatskoj krajem 90-ih godina prošloga stoljeća i početkom 2000-ih vidljivo je u alarmantnom stanju mirovinskoga sustava, odnosno povećanom broju umirovljenika i smanjenom broju aktivnih osiguranika koji su izravno utjecali na povećane transfere iz proračuna države i proračunski deficit (Samodol, 2020). Neodrživost sustava temeljenih na međugeneracijskoj solidarnosti zorno prikazuje padajuća *stopa*

ovisnosti, odnosno omjer broja korisnika mirovina (umirovljenika) i broja osiguranika (zaposlenih), prikazan u tablici 2, čije je smanjenje, pratilo u prethodnim poglavljima prikazan proces starenja stanovništva Hrvatske (uvjetovan nepovoljnim prirodnim i prostornim kretanjem stanovništva Hrvatske), uz utjecaj drugih čimbenika poput rata i tranzicije (Puljiz, 2007). Iako je Hrvatska najveći broj zaposlenih imala 1988. godine, najpovoljniji je omjer umirovljenika i osiguranika u promatranom razdoblju bio 1980. godine kada je u Hrvatskoj radilo 1.816.191 ljudi, dok ih je u mirovini bilo tek 449.080. Omjer od četiri radnika na jednog umirovljenika zadržao se i 1981. godine, dok je 1982. pao na 3,89. Prvi je put broj umirovljenika porastao iznad pola milijuna 1984. godine (504.084), a nastavkom porasta broja istih omjer umirovljenika i osiguranika početkom 90-ih godina prošloga stoljeća pao je ispod razine od triju osiguranika na jednog umirovljenika. Rat i tranzicija bitno su pogoršali stanje hrvatskoga mirovinskog sustava te uvjetovali smanjenje broja zaposlenih i porast broja korisnika mirovina (Puljiz, 2007). Najveći je pad broja zaposlenih vidljiv upravo u devedesetim godinama prošloga stoljeća kada je sve manji broj ljudi radio, dok je sve veći broj ljudi odlazio u mirovinu. Omjer osiguranika i korisnika mirovina tako je početkom 90-ih, točnije 1991., pao ispod razine od triju zaposlenika na jednog umirovljenika, dok je već 1994. godine iznosio 1,97. Zaposlenih je tada bilo 1.621.901, a korisnika mirovina 825.121 (Tab. 2.).

Tab. 2. Broj osiguranika i korisnika mirovina u RH u razdoblju od 1980. do 2021. godine.

Stanje na dan 31.12.	Broj osiguranika	Broj korisnika mirovina	Odnos	Stanje na dan 31.12.	Broj osiguranika	Broj korisnika mirovina	Odnos
1980.	1.816.191	449.080	4,04	2001.	1.402.102	1.032.120	1,36
1981.	1.849.489	458.134	4,04	2002.	1.421.981	1.042.192	1,36
1982.	1.822.573	468.966	3,89	2003.	1.443.995	1.054.549	1,37
1983.	1.857.033	485.044	3,83	2004.	1.460.105	1.065.655	1,37
1984.	1.891.226	504.084	3,75	2005.	1.498.877	1.080.571	1,39
1985.	1.931.254	524.154	3,68	2006.	1.538.170	1.100.086	1,40
1986.	1.992.768	545.241	3,65	2007.	1.579.463	1.121.540	1,41
1987.	2.027.180	565.123	3,59	2008.	1.604.848	1.148.290	1,40

1988.	2.032.016	585.170	3,47	2009.	1.530.233	1.173.814	1,30
1989.	2.031.512	612.572	3,32	2010.	1.475.363	1.200.386	1,23
1990.	1.968.737	655.788	3,00	2011.	1.468.133	1.213.121	1,21
1991.	1.839.265	719.868	2,56	2012.	1.432.740	1.217.692	1,18
1992.	1.724.792	774.945	2,23	2013.	1.400.631	1.190.815	1,18
1993.	1.698.138	794.811	2,14	2014.	1.397.400	1.223.738	1,14
1994.	1.621.901	825.121	1,97	2015.	1.413.637	1.228.020	1,15
1995.	1.567.981	865.769	1,81	2016.	1.440.188	1.233.375	1,17
1996.	1.478.975	888.738	1,66	2017.	1.475.044	1.232.651	1,20
1997.	1.468.938	925.520	1,59	2018.	1.506.912	1.236.258	1,22
1998.	1.471.509	955.352	1,54	2019.	1.545.192	1.241.111	1,25
1999.	1.406.091	1.017.801	1,38	2020.	1.536.300	1.241.085	1,24
2000.	1.380.510	1.018.504	1,36	2021.	1.571.672	1.232.601	1,28

Izvor: HZMO, 2022

Najmanji je broj zaposlenih u promatranom razdoblju Hrvatska imala 2000. godine, dok je najnepovoljniji omjer osiguranika i umirovljenika u Hrvatskoj bio 2014. godine, kada je za jednoga umirovljenika doprinose izdvajalo tek 1,14 radnika. Spomenuta su kretanja broja osiguranika i umirovljenika u recentnome razdoblju, među ostalim, rezultat dugogodišnjega nepovoljnog prirodnog kretanja stanovništva Hrvatske, ali i negativnoga migracijskog salda Hrvatske s inozemstvom, koji se u ovome tisućljeću prvi put javio 2009. godine, a ulaskom Hrvatske u EU znatno se povećao (DZS, 2022b). Iseljavanje stanovništva u najaktivnijoj radnoj dobi dodatno je doprinijelo već ionako upitnoj održivosti hrvatskoga mirovinskog sustava. Pritom, izrazito niskom omjeru umirovljenika i zaposlenika nakon 2010. godine pridonio je i ulazak u mirovinu pripadnika poslijeratnih *baby-boom* generacija (Puljiz, 2011). Prema podacima HZMO-a 31. prosinca 2021. godine Hrvatska je imala 1.571.672 osiguranika, korisnika mirovina bilo je 1.232.601, a omjer umirovljenika i zaposlenika iznosio je 1:1,28 (Tab. 2.).

Osim omjera ovisnosti sustava, pokazatelj nepovoljnoga stanja hrvatskoga mirovinskog sustava je i *omjer zamjene*, tj. odnos prosječne mirovine i pro-

sječne mjesečne isplaćene neto plaće, koji je krajem 2021. iznosio 36,4% (Tab. 3.), dok su nešto povoljniji omjer zamjene imali korisnici starosnih mirovina prema Zakonu o mirovinskom osiguranju s mirovinskim stažem od 40 i više godina (HZMO, 2022). Usporedno sa sadašnjim, mirovinska su davanja prošlih desetljeća bila znatno izdašnija, a spomenuto zorno prikazuju podatci o udjelu prosječne mirovine u prosječnoj plaći koji je 1990. godine iznosio 75,3% (Puljiz, 2011).

Tab. 3. Broj i omjer osiguranika i korisnika mirovina te udio mirovina u prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj neto plaći Republike Hrvatske (31. prosinac 2021.).

Broj osiguranika/zaposlenih 31. prosinca 2021. godine.	1.571.672
Broj korisnika mirovina/umirovljenika 31. prosinca 2021. godine.	1.232.601
Omjer broja korisnika mirovina/umirovljenika i osiguranih/zaposlenih 31. prosinca 2021. godine.	1:1,28
Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća RH za prosinac 2021.	7.280
Udio sveukupne prosječne neto mirovine prema Zakonu o mirovinskom osiguranju u prosječnoj mjesečnoj neto plaći u RH (u %).	36,4

Izvor: HZMO, 2022

Hrvatska nije imala pravovremenu reakciju na krizu u svijetu koja je počela sredinom sedamdesetih godina prošloga stoljeća, a nekontrolirano povećanje mirovinskih izdataka 70-ih i 80-ih doprinijelo je stanju u kojem se mirovinski sustav našao desetljećima nakon toga razdoblja. Početkom 90-ih, u već spomenutim okolnostima rata i postsocijalističke tranzicije, drastičan pad broja osiguranika te porast broja umirovljenika uvjetovali su sve nepovoljniji njihov omjer, a isto se odrazilo i na visinu mirovina. Udio se prosječne mirovine u prosječnoj plaći 1996. godine tako spustio na 45,8% (Puljiz, 2011), dok je omjer zamjene krajem 2021. godine bio još nepovoljniji i iznosio 36,4% (tab. 3), odnosno bio je znatno niži od optimalnoga omjera zamjene od oko 70% i bez naznaka značajnijih promjena. Tendencija smanjivanja udjela prosječne mirovine u prosječnoj plaći, odnosno nedostatka sredstava za mirovine stoga otvara niz

pitanja koji se tiču budućnosti mirovina u Hrvatskoj te uvjetuju nužnost pronalaska ravnoteže u potrebama građana za primjerenim i dostojnim mirovinama, ali i financijske održivosti mirovinskoga sustava, uvjetovane demografskim starenjem Hrvatske (Bejaković, 2002; Nestić i Tomić, 2012).

Stanje mirovinskoga sustava vidljivo je i iz posljednjega dostupnog Izvješća o financijskom poslovanju HZMO-a za 2021. godinu koje pokazuje kako prihodi od doprinosa za mirovinsko osiguranje čine 55,7% ukupnih prihoda i primitaka Hrvatskoga zavoda za mirovinsko osiguranje, dok rashodi za mirovine i mirovinska primanja čine 96,1% ukupnih rashoda i izdataka. Preostalih 44,3% prihoda i primitaka Zavoda za mirovinsko osiguranje odnosi se ponajviše na prihode iz proračuna. U istom je Izvješću vidljiv i neodrživi nesrazmjer u prihodima od doprinosa za mirovinsko osiguranje koji su u 2021. iznosili 25 mlrd. kuna te rashoda za mirovine i mirovinska primanja koji su u istoj godini iznosili 43 mlrd. kuna (HZMO, 2022a). Doprinosi koje uplaćuju osiguranici u održivim bi uvjetima trebali u cijelosti pokrivati izdatke za mirovinska primanja, međutim u Hrvatskoj to zbog intenzivnoga porasta udjela staroga i smanjenja udjela mladoga stanovništva već godinama nije slučaj (Balija, 2020). S obzirom na to kako se tek nešto više od polovine ukupnih mirovinskih rashoda nadomješta prihodima od doprinosa, mirovinski je sustav postao „jedan od najznačajnijih uzročnika ozbiljnog fiskalnog deficita“ (Bejaković, 2019, 42).

5. Zaključak

Analitički su postupci u radu pokazali kako nepovoljnom stanju hrvatskoga mirovinskog sustava posljednjih desetljeća posebno doprinosi proces starenja stanovništva Hrvatske koji je započeo još u drugoj polovici 20. stoljeća, a posljednjih se desetljeća znatno intenzivirao. Nepovoljan utjecaj demografskih kretanja na mirovinski sustav Hrvatske potvrdila je i analiza kretanja udjela radnoga kontingenta u ukupnom stanovništvu Hrvatske koja je pokazala kako se u razdoblju 1991. – 2021. spomenuti udio smanjio s 68,5% na 63,3%, dok se udio uzdržavanoga stanovništva (staroga 65 i više godina) u istom razdoblju gotovo udvostručio (s 11,8% 1991. na 22,4% 2021. godine). Posebno je intenzivno smanjenje udjela radnoga kontingenta vidljivo u posljednjem međupopisnom razdoblju, kao rezultat dugogodišnjeg nepovoljnog prirodnog kretanja stanovništva Hrvatske, ali i iseljavanja stanovništva u radnoj dobi, posebice nakon 2013. godine.

Osim dobnoga sastava stanovništva Hrvatske i ostali, relevantni, demografski pokazatelji koji uvjetuju stanje mirovinskoga sustava također su izrazito nepovoljni. Indeks starenja u posljednjih se trideset godina povećao (sa 66,7% 1991. na 149,3% 2020. godine), a nepovoljnu demografsku sliku suvremene Hrvatske potvrđuje i smanjenje fertilnoga kontingenta, odnosno relativnoga udjela žena u starosti od 15 do 49 godina (s 46,6% 1991. na 40,8% 2020. godine). Stanju hrvatskoga mirovinskog sustava ne pogoduje ni totalna stopa fertiliteta koja je već nekoliko desetljeća ispod razine potrebne za jednostavnu reprodukciju stanovništva, dok je očekivano trajanje života stanovništva Hrvatske istovremeno poraslo. S obzirom na uobičajenu dobnu granicu umirovljenja u Hrvatskoj, očekivano trajanje života i podatke o prosječnoj dobi korisnika koji su pravo na mirovinu ostvarili prvi put u prosincu 2021., hrvatski će umirovljenici prosječno mirovinu primati između 13 i 22 godine. Očekivano će se trajanje života pritom prema procjenama Eurostata do 2050. godine u Hrvatskoj produžiti za nekoliko godina, dok će prethodno spomenuti demografski pokazatelji vrlo vjerojatno biti sve negativniji i dalje nepovoljno utjecati na održivost mirovinskog sustava Hrvatske.

Nepovoljnosti u hrvatskom mirovinskom sustavu najzornije su prikazane padajućom stopom ovisnosti koja je 2021. godine iznosila 1:1,28. Odnos prosječne mirovine i prosječne mjesečne isplaćene neto plaće također je nepovoljan i prema podacima HZMO-a sredinom 2021. iznosio je a prihodi od doprinosa za mirovinsko osiguranje već godinama nisu ni blizu održivim uvjetima u kojima doprinosi koje uplaćuju osiguranici u cijelosti pokrivaju izdatke za mirovine. Jedino Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 115/2018) i činjenica kako se do 2030. godine za žene i muškarce postupno izjednačavaju uvjeti za starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu, upućuju kako u narednim godinama možemo očekivati usporavanje rasta mirovinskih rashoda, posebice jer uvjeti ostvarivanja te način određivanja mirovina potiču sve duži ostanak u radnom sustavu te kasniji odlazak u mirovinu no povećanjem dobi odlaska u mirovinu tek se kratkoročno smanjuje pritisak na mirovinske rashode i ne rješava problem neodrživosti mirovinskoga sustava uvjetovanog demografskim starenjem stanovništva (HZMO, 2022b), koje će bez obzira na povećanje dobi odlaska u mirovinu i dalje nepovoljno utjecati na stopu ovisnosti, financijsko stanje i krizu u kojoj se hrvatski mirovinski sustav već nalazi.

Popis izvora i literature

- Balija, M. (2020). *Nova hrvatska iseljenička paradigma*. Zagreb: Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Bejaković, Predrag (2002). Iskustva i pouke iz reformi mirovinskih sustava u tranzicijskim zemljama. *Financijska teorija i praksa*, 26(2), str. 405-434.
- Bejaković, Predrag (2019). Uzroci poteškoća u mirovinskom sustavu i razlozi zašto treba očuvati kapitalizirano mirovinsko osiguranje u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), str. 37-53.
- Bežovan, Gojko (2019). Evaluacija procesa privatizacije mirovinskog sustava. *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), str. 1-36.
- Državni zavod za statistiku (1994). Popis stanovništva 1991. Stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima. [Podatci publicirani na CD-u.]
- Državni zavod za statistiku (2003). Popis stanovništva 2001. URL: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (5.8.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2013). Popis stanovništva 2011. URL: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (5.8.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2018). Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2018. URL: <https://podaci.dzs.hr/media/wsdkedwa/sljh2018.pdf> (21.7.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2021). Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2020. URL: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9931> (9.8.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2022). Rezultati Popisa 2021. URL: <https://popis2021.hr/> (20.10.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2022a). Prirodno kretanje stanovništva - pregled po županijama. URL: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/prirodno-kretanje-stanovnistva/> (5.8.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2022b). Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021. URL: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030>, (8.8.2022.)
- Državni zavod za statistiku (2022c). Aktivno stanovništva u Republici Hrvatskoj u 2021. – prosjek godine. URL: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256>, (9.9.2022.)
- Dujmović, Filip (2011). Politika reforme mirovinskih sustava: komparativna analiza Hrvatske, Slovenije i Srbije. *Društvena istraživanja*, 20(1(111)), str. 113-135.

- Eurostat (2020), Demographic change in Europe, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/10972461/Factsheets+EN.pdf> (30.7.2022.)
- Eurostat (2022), Life expectancy by age and sex, https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_mlexpec&lang=en (13.8.2022.)
- Eurostat (2022a), Mortality and life expectancy statistics, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Mortality_and_life_expectancy_statistics (13.8.2022.)
- Herceg, Tomislav; Vuksanović Herceg, Iva; Galetić, Fran (2019). Effects of Emigration on Croatian Growth and Pension Fund Sustainability Prospects. U: *Proceedings of the 50th International Academic Conference* (str. 106-122). Paris: International Institute of Social and Economic Sciences.
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO, 2022), Statističke informacije 1/2022, <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/statisticke-informacije/2022/1/Statisticke-informacije-HZMO-a-1-2022-ve-ljaca-2022.pdf?vel=15047310> (9.8.2022.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO, 2022a), Izvješće o financijskom poslovanju Zavoda za 2021. godinu, https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/Upravno-vijece/UV_2022/15-sjednica-UV-07-06-2022/3-Izvjescje-o-financijskom-poslovanju-za-2021.pdf?vel=1680846, (20.8.2022.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO, 2022b), Izvješće o radu i poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje za 2022. godine, https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/listalice/dokumenti/izvjesce_o_radu_2021/index.html#2, (12.8.2022.)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO, 2022c), Pregled osnovnih podataka o stanju u sustavu mirovinskog osiguranja za prosinac 2021., <https://www.mirovinsko.hr/UserDocsImages/statistika/Osnovni-podatci-2022/osnovni-podatci-2022-01-HR.pdf?vel=958520>, (15.1.2022.)
- Jurković, Ivana (2010). Mirovinska politika pod utjecajem svjetske krize. *Politička misao*, 47(4), str. 93-107.
- Milinković, Dušan (1994). Demografska struktura i mirovinski sustav. *Revija za socijalnu politiku*, 1(2), str. 141-149.
- Narodne novine 115/2018, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_12_115_2235.html (2.8.2022.)

- Narodne novine 102/1998, Zakon o mirovinskom osiguranju, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_07_102_1409.html (2.8.2022.)
- Nejašmić, Ivo; Toskić, Aleksandar (2013). Starenje stanovništva u Hrvatskoj – sadašnje stanje i perspektive. *Hrvatski geografski glasnik*, 75(1), str. 89-110.
- Nestić, Danijel; Tomić, Iva (2012). Primjerenost mirovina u Hrvatskoj: što mogu očekivati budući umirovljenici? *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 22(130), str. 61-100.
- Potočnjak, Željko (2000). Nove mirovinske formule mirovinskog osiguranja generacijske solidarnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 7(1), str. 1-18.
- Puljiz, Vlado (2001). Reforme sustava socijalne politike u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 8(2), str. 159-180.
- Puljiz, Vlado (2007). Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive. *Revija za socijalnu politiku*, 14(2), str. 163-192.
- Puljiz, Vlado (2011). Kriza, reforme i perspektive mirovinskih sustava u europskim zemljama i u Hrvatskoj. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 21(129), str. 27-64.
- Rismondo, Mihovil (2010). Hrvatski sustav mirovinskog osiguranja i europski socijalni model. *Revija za socijalnu politiku*, 17(1), str. 89-112.
- Samodol, Ante (2020). Mirovinske reforme kao trajno globalno pitanje i dizajniranje mirovinskog sustava – slučaj Hrvatske. *Međunarodne studije*, 20(1-2), str. 73-95.
- Vukorepa, Ivana (2015). Lost between Sustainability and Adequacy: Critical Analysis of the Croatian Pension System's Parametric Reform. *Revija za socijalnu politiku*, 22(3), str. 279-308.
- Vuković, Srećko (2005). Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj – temeljni pokazatelji. *Revija za socijalnu politiku*, 12(3-4), str. 377-391.
- Wertheimer-Baletić, Alica (1999). *Stanovništvo i razvoj*. Zagreb: Mate.
- Wertheimer-Baletić, Alica (2004). Depopulacija i starenje stanovništva – temeljni demografski procesi u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 13(4-5 (72-73)), str. 631-651.
- Živić, Dražen (2003). Demografske odrednice i posljedice starenja stanovništva Hrvatske. *Revija za socijalnu politiku*, 10(3), str. 307-319.

Contemporary Demographic Processes as a Condition of (Un)sustainability of the Pension System of the Republic of Croatia

Summary

Analytical procedures in the paper show that the demographic trends and indicators of the Republic of Croatia have for decades conditioned the uncertain sustainability of national systems that depend on the age structure of the population, and the results of the 2021 census confirmed all the negative aspects of contemporary demographic processes that were indicated by the natural and spatial trends of the population of the Republic of Croatia in the last intercensal period. The unfavorable condition of the Croatian pension system is primarily a consequence of the demographic aging of the Republic of Croatia which began in the 1960s, and has significantly intensified in recent decades. The decreasing volume of the inflow of the young generation into the working age and the increasing volume of the outflow of the population from the working age determined by the analysis suggest that the sustainability of the pension system of the Republic of Croatia is extremely questionable. In addition to the demographic aging and age composition of the population of the Republic of Croatia, other relevant demographic indicators that determine the condition of the pension system; such as the aging index, the total fertility rate and life expectancy, are also significantly unfavorable. All the aforementioned indicators caused numerous disadvantages in the pension system, most clearly shown by the falling system dependency ratio, from 1:4.04 in 1980 to 1:1.28 in 2021. The ratio of the average pension in the average monthly net salary paid is also unfavorable (36.4%), i.e. significantly lower than the optimal replacement ratio of 70%, and increases the risk of poverty in old age. The continuation of unfavorable indicators of the natural and spatial movement, along with the absence of population policy measures that would alleviate or change the unfavorable trends, the aging of the population in the coming decades will additionally adversely affect the system dependency ratio, financial condition and sustainability of the pension system, and the crisis of the pension system of the Republic of Croatia.

Keywords: population aging, Republic of Croatia, pension system, sustainability, system dependency ratio.